

EPAM EKONOMİ VE POLİTİKA
Araştırmaları Merkezi
İSTİNYE ÜNİVERSİTESİ

Haftalık Dış Politika ve Ekonomi Bülteni

110. Bülten

İSÜ | İSTİNYE
ÜNİVERSİTESİ
İ S T A N B U L

istinye.edu.tr | 0850 283 60 00

[f /istinyeuniv.edu](https://www.facebook.com/istinyeuniv.edu) [t /istinyeunivedu](https://www.instagram.com/istinyeuniv.edu) [i /istinyeunivedu](https://www.youtube.com/istinyeunivedu)

Öğrencimiz Özenç Kayalı tarafından tasarlanmıştır.

Tarihin Dönemlere ayırlamadığı Ülke : Afganistan

Doç. Dr. Fahri Erenel

Jacques Le Goff “Tarihi Dönemlere Ayırmak Şart mı? adlı eserinde “İnsanlığın ortaya çıkışı ile birlikte karşılaştığı temel sorunlardan birinin, dünyevi zamanı hakimiyeti altına almak olduğunu, insanlığın uzun geçmişine hakim olmanın onun için önemli olduğunu, geçmişi düzene sokabilmek için çeşitli terimlere başvurduğunu, dönemlendirme’nin insanın zaman üzerinde ki bir eylemini belirttiğini ve zamanın bölünmesinin herhangi bir etki olmadan kendiliğinden ortaya çıkmış bir durum olmadığını vurgulamaktadır.

Goff’un bu ifadeleri sürekli bir paylaşım mücadelesinin içinde kendini bulan, savaşların eksik olmadığı, barış ve istikrarın hüküm sürmediği Afganistan’ı tanımlamaktadır sanki. Afganistan tarihini, tarihçilerin kabul ettiği zaman dilimlerine göre dönemlendirerek anlatabilmek çok zordur. Dil, din ve siyasi birliğin olmadığı, dini hayatta tarikat ve tasavvutların, yönetimde aşiretlerin etkili olduğu bu topraklarda, Afganistan’ı bir devlet olarak tanımlamakta Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi açısından zor olmaktadır. Bütün istatistiki veriler Afganistan’ın içler açısı halini belirtir niteliktedir.

Ülke’nin sürekli iç savaşlar ve dış güçlerin işgali ile ortaçağ diye adlandırılan zaman diliminden çıkamadığı belirtilmektedir. İngiltere Savunma Bakanı Liam Fox, Afganistan için, “çökmüş bir 13’üncü yüzyıl ülkesi”, ABD’li Blackwater güvenlik şirketi CEO’su Erik Prince, yoksulluk ve çatışmanın her yerine egemen olduğu ülkeyi, “Barbarların yaşadığı, 12’inci yüzyıl zihniyetinin hâkim olduğu bir yer” olarak tanımlamıştır. Ancak, bu tanımlamaları yaparken asıl suçlunun kendileri olduğunu her zaman olduğu gibi hiç dile getirmemişlerdir.

Ancak, Afganistan her türlü güçlüğe rağmen çıkış yolları aramış ve zaman zaman başarılı da olmuştur. Çok değil 50 yıl önce, Afganistanlı kadınlar tıpta kariyer yapabiliyor, kadın ve erkekler Kabil’in sinema ve üniversite kampüslerinde beraber vakit geçirebiliyor, banliyölerde kurulan fabrikalarda tekstil gibi birçok sektörde mal üretiliyor, hukuk düzeninin geçerli olduğu ülkede devlet, hidroelektrik santralleri ve yollar inşa edebiliyordu. Sokaktaki insanlarda umut, eğitimin verdiği fırsatlarla geleceği değerlendirme isteği vardı. Ancak 30 yıl süren savaşların ve Batılı güçlerin “özgürlük ve refah” vaat ettikleri operasyonların ardından, Afganistan ümit ettiği geleceğini asla elde edememiştir.

Afganistan’a her giden bu ülkeden ortaçağ olarak söz ediyor. Peki ortaçağ nasıl tanımlanır? 14 ncü yüzyılda bu terimi ilk olarak İtalyan Şairi Petrarca kullanmıştır. Petrarca’yı diğer filozoflar ve ahlak yazarları izlemiştir. Hepsinde yeni bir ahlakı ve yeni değerleri temsil ettikleri duygusu var olmuştur. Bu değerlerde insan ön plana çıkarılmış, kendilerini hümanist olarak tanımlamışlardır. Ortaçağ’ın Karanlık çağdan çıkış olarak ta adlandırıldığı görülmektedir. Afganistan, 1970’li yılların sonunda geri kalmışlık zincirini kırmayı ve karanlıktan çıkmayı denemişse de, İngiltere, SSCB, ABD, Rusya gibi güçler ortaçağ’a hakim olan insani değerleri bir kenara atarak menfaatleri gereği ışıkları söndürmüşler ve ışıkların hep kapalı kalması için çaba göstermişlerdir.

Dünya, Afganistan’ı konuşmaya devam ediyor. Ancak, sadece göçmenleri üzerinden .Aman bizim topraklar gelmesin diyerek. İç savaşı nasıl nasıl önleyebiliriz diyen birkaç cılız ses dışında gayret yok gibi. Batılı güçler 2011 yılında girdikleri bu ülkeyi tam anlamı ile içinden çıkılmaz hale getirerek terk ettiler. Bir de yüzleri kızarmadan bu ülke ortaçağ’a benziyor yorumları yapıyorlar. Hani ortaçağ’ın merkezinde hümanizm vardı. Nerede insani değerler? Ülkeyi

Taliban'ın tam yönetimine uygun hale getirerek terk eden ABD göstermelik birkaç hava saldırısı ile Taliban'ı durduracağını zannediyor. Yani 2001 yılından beri her türlü kuvvet ve teknolojik üstünlüğüne rağmen karadan ve havadan yok edemediği, yok edemediği gibi zaman içinde güçlenmesine yol açtığı ve masaya oturduğu bu terör örgütü adım adım Afganistan'ın tamamını ele geçirmek üzere. Rusya, Çin, İran, Pakistan gibi ülkeler Taliban'ın hakimiyetini kabullenmiş görünüyorlar ve karşılıklı ziyaretler ile Taliban yönetiminde nasıl işbirliği yapacaklarını görüşüyorlar. Taliban'da artık terk hakim güç benim mesajı vererek, bu ülkelerden Afganistan İslam Emirliği kurulduğunda tanınması için destek almaya çalışıyor.

Ülkenin içinde bulunduğu durum Taliban'ı bu aşamada pek ilgilendirmiyor. Tek hedef nasıl olursa olsun ülkenin tamamının kontrolünü ele geçirmek. Savaş hukukunu ve uluslararası anlaşmaları dikkate almadan saldırılara aralıksız devam ediyor ve Afgan vatandaşların üzerinde baskı oluşturuyor. Kendisini hümanist olarak tanımlayan batı sessiz kalmaya devam ediyor, timsah gözyaşları döküyor. Her ülke ve kuruluş ne olacağını biliyor ve görüyor. Tanımlıyor da iç savaşı, giderek artan insani felaketi ve tam anlamı ile karanlık çağa girişi görüyorlar. Ancak, uzaktan seyretmek ve sadece söylemde bulunmak daha kolaylarına geliyor. Bu konulara duyarsız iç kamuoylarının dikkatlerini çekmiş oluyorlar sadece. Taliban sözde liderlerine yöneltmiş ciddi bir savaş suçu da yok ortada. Olsa da kim dikkate alacak. Zaten bu durumda belirsiz. Sudan Eski Devlet Başkanı hakkında bir çok savaş suçu var. Ancak, teslim edilmiyor ve yargılanamıyor. Aynı durum ABD ve İsrail askeri yöneticileri içinde geçerli.

Afganistan yanlış stratejilerin saha da uygulandığı, birçok silah ve mühimmatın denendiği, merkezi hükümetin ve ABD'nin tesis edemediği devlet otoritesinin olmayışının yarattığı boşluğu; Taliban/El Kaide, aşiretler ve uyuşturucu tacir/kaçakçıları doldurmaktadır. Ve her geçen gün bu devletimsi yapı giderek çözülmektedir. Yolsuzluklar ve kontrolsüzlük bu çözülmeyi hızlandırmaktadır.

ABD'nin bölgede "Terörizmle Mücadele" stratejisi yerine uyguladığı "Direniş Karşısı" strateji bugünlerin başlıca sorumlusudur. Bölgenin antropolojik yapısını bilmeyen ve terörizmle mücadeleyle sadece teröristle mücadele olarak gören ABD'nin hataları bu sonucun hazırlayıcısı olmuştur. Bir raporda "Eğer 10 Taliban mensubu ile karşılaşır ve bunların ikisini öldürürseniz, geriye 8 Taliban mensubu kalmayacaktır. Tam aksine 20 düşmanınız daha olacaktır. Öldürdüğünüz 2 kişinin arkadaşları ve akrabaları"

Hedeflenen merkeziyetçi-üniter bir devlet inşası gerçekleşmemiş, etnik ve yerel unsurlar sisteme entegre edilememiştir. Sonuç tam bir başarısızlıktır.

Sadece, Haziran 2021 ayından bu yana evlerini tek başlarına terk eden 80 bin Afganlı çocuk, saldırılar nedeni ile köylerini terk etmek zorunda kalan 130 bin kişinin %60'ını oluşturan yaklaşık 70 bin çocuk ne durumdadır? Ne yapıyorlar? Organ mafyalarının ellerindeler mi? Ne kadarı köle olarak satılmaktadır? Bu benzeri sorulara hiç kimse tam cevap verememektedir.

Son zamanlarda Afganlı sivillerin yaklaşık %30'u Taliban'ın hedef gözetmeksizin kasıtlı olarak yaptığı saldırılar sonucu yaşamlarını kaybetmiştir. Bu yılın ilk 6 ayında 373'nü çocukların oluşturduğu 1677 sivil can kaybı yaşanmıştır. Bu kayıplar, 2020 yılının aynı dönemine göre %80 artış anlamına gelmektedir.

Afganlıların, Batılılara yönelik olarak söyledikleri "Sizin saatiniz bizim ise zamanımız var" sözü bir kez daha teyit edilmek üzeredir. Afganistan'da zaman ile kastedilen sabırdır. Batılılar ise herşeyi hızlı bir şekilde çözmek isterler, sabretmezler ve bu nedenle başarısız olurlar.

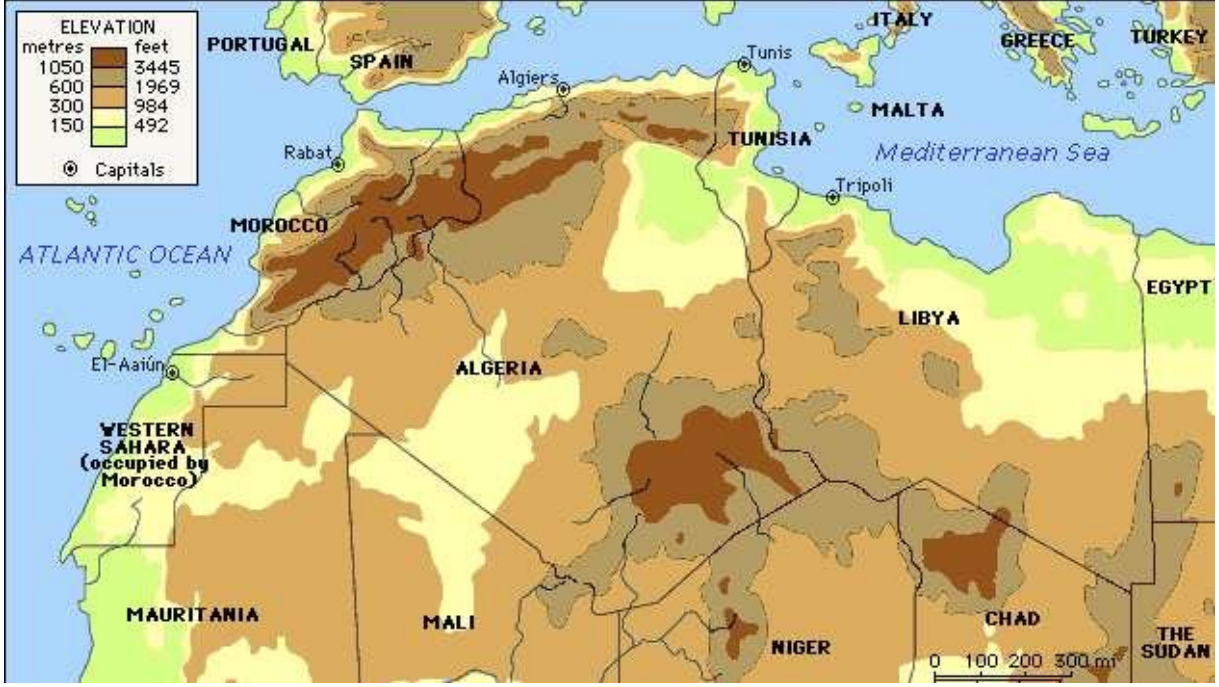
Rusya, İngiltere ve son olarak ABD saatlerinin kurbanı olmuşlardır. Çin ise saat yerine zamanı kullanmayı tercih etmiş gibi görünmektedir.

<https://www.trthaber.com/haber/infografik/turkiyede-sicaklik-artti-cizrede-sicaklik-rekor-kirdi-600577.html>

Kuzey Afrika Üzerine

Erol Demir -GÜVSAM Danışmanı

Şekil 1: Kuzey Afrika Haritası (Kaynak: Encyclopædia Britannica, Inc.)

Kuzey Afrika üzerine konuşmak ya da yorum yapmak istiyorsak ilk önce bölgeyi coğrafi olarak tanımlamak, demografik yapısını bilmek ve etnik yapısını öğrenmek gerekmektedir. Bölge değişik kaynaklarda coğrafi olarak birbirinden farklı olarak tanımlanmakta ve bu farklılık da dolayısıyla demografik yapı ve etnik yapıyı etkilemektedir.

Birçok kaynakta Kuzey Afrika geniş bir coğrafya olarak tanımlansa da Britannica ansiklopedisinde Atlas Dağları'nın etrafında kurulan Fas, Cezayir, Tunus ile Orta Doğu ile bu bölge arasında köprü vazifesi gören Libya ve İspanya'ya ait olan birkaç şehir de bu bölgede tanımlanmaktadır. Mısır ve Sudan gibi ülkeler ile İspanya'ya ait Canaria (Kanarya) Adaları bu bölgenin dışında bırakılmaktadır.¹ Fas etkisinde olan ve birçok devlet tarafından Fas toprağı kabul edilen Batı Sahara'yı da bu bölgede kabul etmektedir.

Coğrafi olarak tanımlama bu şekilde yapıldığında demografik yapı azalmaktadır. Cezayir 43 milyonluk nüfusu ile en kalabalık ülke iken bunu 36,5 milyonluk nüfusu ile Fas takip etmektedir. Tunus'da 11,5 milyon nüfus, Libya'da 6,5 milyon ve Batı Sahara ile İspanya'ya ait

¹ Kaynak: <https://www.britannica.com/place/North-Africa> (Erişim: 20.07.2021) ...countries as well as Libya but excludes Egypt... (exclue hariç tutmak anlamında kullanılmaktadır.)

olan Ceuta ve Melilla şehirlerinin nüfusu da yarım milyon civarında olup bölgenin toplam nüfusu 100 milyonun iki tük altındadır.²

Bölge bu şekilde tanımlanıp, özellikle 112 milyonluk Mısır, Orta Doğu ülkesi kabul edildiği için, hariç tutulduğundan etnik yapıya Araplardan ziyade Berberiler hâkim olmaktadır. Burada da Berberi ırkını ve özelliklerini çok iyi bilmemiz gerekmektedir.³

Berberiler bugün çoğunlukla Kuzey Afrika olarak kabul edilen bölgede yaşamakla birlikte Mısır, Mali, Moritanya ve Nijer’de de görülmektedir. Önceleri Magrib (Arapça Batı) olarak çağırılışlar da Araplar tarafından bölge ele geçirildiğinde (muhtemelen ilişki kurulup tanınınca) bölge halkı Berberi olarak çağırılmaya başlanmıştır.⁴ Berberiler önceleri Amazik Dili konuşsalar da Arapların hakimiyetine girmelerinden sonra Arap Dili hakîm olmuştur. Bu hakimiyet hala devam etmekte ve Amazik Dili ikinci dil olarak kullanılmaktadır.⁵

Bölge ülkelerindeki gelişmeleri inceleyecek olursak;

Cezayir: Haritaya şöyle bir baktığımızda tüm heybeti ile gözümüze hem Akdeniz’in hem Afrika’nın merkezinde duran Cezayir gözümüze çarpar. Bizim gözümüze çarpan bu değer tarih boyunca dünyaya hâkim olan bütün imparatorlukların gözüne çarpmıştır. Osmanlı buraya sahip olduktan sonra hem Beylerbeyliği yapmış hem de ilk Kaptan Paşa olan Kaptan-ı Derya Barbaros Hayreddin Paşa’yı burada görevlendirdi. Bu dönemde Osmanlı İmparatorluğu Akdeniz’in (Dönemin en önemli deniz ve ticaret yolu) hâkimi olmuştur.⁶

Ülke 1962 yılında Fransız Sömürge Düzenini yendi ve bağımsız bir devlet oldu. Türkiye aynı yıl bu devleti tanıdı. Yıllar içinde iyi ilişkiler kurulmuştur. Tahminlere göre 100 bin ila 4 milyon arasında Türk yaşamaktadır. Çoğunun çevresel koşullara uyum sağladığı ve Berberi olan Cezayir halkı ile bütünleştiği tahmin edilmektedir.⁷

Ülke Sudan’ın parçalanmasından sonra Kara Kıta’nın en geniş coğrafyaya sahip ülkesi olmuştur. Arap Baharı veya Yasemin Devrim’inden fazla etkilenmemiştir. Kendi iç dinamiklerine dayanan, Türk gelenek ve göreneklerine benzer devlet yapısına sahiptir. Yönetim şekli cumhuriyettir. GSYİH’nın %46’sını, toplam ihracatın %98’ini ve toplam bütçe gelirlerinin %77’sini oluşturan hidrokarbonlar sektörü Cezayir ekonomisinin temel sektörüdür.

² Kaynak: <https://www.nufusu.com/ulke/> (Erişim: 20.07.2021)

³ <https://www.britannica.com/topic/Berber> (Erişim: 20.07.2021)

⁴ <https://www.britannica.com/place/Maghreb> (Erişim: 20.07.2021)

⁵ [Cezayir’de anayasal düzenlemeler - Timeturk Haber](#) (Erişim: 20.07.2021)

⁶ <https://www.tarih.gen.tr/forum/osmanli-yukselis-donemi/4097-barbaros-hayrettin-pasa-ve-kaptan-barbossa.html> (Erişim: 24.07.2021)

⁷ [Cezayir’de Unuttığımız Türk Varlığı : Turan | Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı](#) (Erişim: 24.07.2021)

Sonatrach devlete ait ve hem bu ülkenin hem de Afrika Kıta'sın en önemli şirketidir. Ayrıca Medgaz ve Trans Mediterranean boru hatlarıyla İspanya ve İtalya'ya ciddi oranda gaz satışı sağlamaktadır.⁸

Cezayir gerek batı ile gerekse Çin ile karşılıklı ticareti ve dolayısıyla ilişkileri geliştirmiştir. Ülkede genel olarak huzur hakimdir. Özellikle pandemi süreci ve Brexit gibi AB'den ayrılımların olması durumunda önemi ve etkisi artması mümkün olan Akdeniz Birliği'nin en önemli devletlerinden biri olması ihtimali yüksektir.⁹ Türkiye'nin daha çok iş birliği yapması gerektiği değerlendirilmektedir.

Fas: Tüm dünyanın Morokko dediği ülkeye biz Fas diyoruz. Elbette bir sebebi var çünkü biz modern batılı dünyadan önce tanıdık, ilişki kurduk hatta yarım yüzyıl (1576) kadar hâkim olduk.¹⁰ Ülkeye adını veren Maroc veya Maroken kızıl keçi derisi demektir. Fas, Fez veya Fes ise Osmanlı coğrafyasında giyilen “fes” yapımı ile ünlü ve döneminde ülkenin başkenti olan şehirdir. İşte bu sebeple biz bu ülkeyi bu isimle çağırıyoruz.¹¹

Şekil 2: 1942 yapımı Casablanca filminden bir kare. Doğu ile Batı'nın; Asya, Avrupa ve Afrika'nın; Tutuculuk ile Modernliğin sentezinin yapıldığı bir film.

(Kaynak: [1*30OrA11411SNsQwrSnGWCyw.jpeg](https://www.130OrA11411SNsQwrSnGWCyw.jpeg) (1600×480) (medium.com) Erişim: 25.07.2021)

Ülke parlamenter monarşi ile yönetilmekte ve 1631 yılından bu yana Alevi Hanedanı'na mensup krallar tahtta bulunmaktadır.¹² Her ne kadar ülke özgür olsa da demokratik seçimler yapılsa da Kral VI. Muhammed zaman zaman yönetime müdahale etmektedir. Seçimden lider

⁸ http://www.africanbusinesslife.com/cezay%C4%B0r,SD_37.html (Erişim: 24.07.2021)

⁹ [Koronavirüs Sonrası Akdeniz'de Olası İttifak: Akdeniz Birliği | Stratejik Ortak](#) (Erişim: 24.07.2021)

¹⁰ [Fas Tarihi – Fas Ülkesinin Tarihçesi Bağımsızlığını Elde Edişi – Tarihte Yeri \(nkfu.com\)](#) (Erişim: 25.07.2021)

¹¹ [FAS - TDV İslâm Ansiklopedisi \(islamansiklopedisi.org.tr\)](#) (Erişim: 25.07.2021)

¹² [Alevî Hanedanı - Vikipedi \(wikipedia.org\)](#) (Erişim: 25.07.2021)

çıkan bir partinin lideri altı ayda hükümeti kuramazken aynı partiden başka bir vekil hükümeti kurabilmektedir.¹³

Siyasal İslam'ın diğer Müslüman Ülkelerdeki kadar etkin olmadığı, bu sebeple batılı devletler ile kolay entegre olabilen ülke, Kazablanka başta olmak üzere sağlam ve hızlı bir ilerleme sağlamıştır.¹⁴ Madencilik ve İnşaat en hızlı büyüyen sektörler olurken, tarım ve balıkçılık da önemini korumaktadır.¹⁵

Ülke, içinde bir yabancı üs konumundaki İspanyol şehirleri ve kördüğüm olmuş Batı Sahara sorunlarının çözüme kavuşturulması durumunda geleceğin güç merkezi olabilecek Akdeniz Birliğinde de etkin bir konuma sahip olabilecektir. Bu sorunlar batılı ülkeler tarafından ya çözülmek istenmemekte ya da yavaşlatılmaktadır. Hatta 2021 yılı içinde Türkiye ile olan Serbest Ticaret Anlaşması'nda değişiklikler yaparak batılı bazı güçlerin istediği şartlara getirmiş oldu.¹⁶ Tarihsel bağları güçlü, bölgesel güç olma kudretine sahip ve sorun çözme kabiliyeti olan Türkiye ile hareket etmesi her iki ülkenin menfaatine olabileceği değerlendirilmektedir.

Tunus: Dünyanın gördüğü iki dünya savaşından sonraki en büyük hareketlerin başında Fransız İhtilâli geliyorsa da ikinci büyük hareket şüphesiz Arap Baharı adı verilen Yasemin Devrimi'dir. Bu hareketin başladığı topraklar Kuzey Afrika'nın en küçük ülkesi, Kartacalıların mirasçısı, kıtada ilk ezanın yükseldiği Kayrevan'a ev sahipliği yapan Tunus.¹⁷

Şekil 3: 1942 yapımı Casablanca filminden bir kare. Doğu ile Batı'nın; Asya, Avrupa ve Afrika'nın; Tutuculuk ile Modernliğin sentezinin yapıldığı bir film.

(Kaynak: [Screen-shot-2011-01-30-at-2.04.43-PM.png \(716×149\) \(notloire.net\)](https://www.notloire.net/screen-shot-2011-01-30-at-2.04.43-PM.png) Erişim: 26.07.2021)

¹³ Fas'ta seçimlerden altı ay sonra hükümet kuruldu - DÜNYA Haberleri (haber7.com) (Erişim: 25.07.2021)

¹⁴ Afrika'nın ihracat devi Fas sağlam adımlarla büyüyor | Euronews (Erişim: 25.07.2021)

¹⁵ FAS (africanbusinesslife.com) (Erişim: 25.07.2021)

¹⁶ Fas'tan Türkiye ile Serbest Ticaret Anlaşması'ndaki değişikliğe onay (aa.com.tr) (Erişim: 25.07.2021)

¹⁷ Tunus (aa.com.tr) (Erişim: 25.07.2021)

Tarih 2010 yılının Aralık ayının 17'sini gösterdiğinde üniversite mezunu olan seyyar satıcı Muhammed Buazizi, polisin kendisini dövmesine kızarak kendini yaktı ve 20 yıldan fazla süredir ülkeyi yöneten Zeynel Abidin bin Ali'nin ve onun gibi diktatör olan Orta Doğu ve Kuzey Afrika'daki diktatörlerin yönetimi bırakmalarına sebep oldu.¹⁸

Yüzyıllarca yıl değişik medeniyetlerin hüküm sürdüğü topraklara bir dönem Barbaros Hayreddin Paşa sayesinde Osmanlı İmparatorluğu da hâkim olmuştur. O dönemde İspanya'da baskı gören yetmiş bin kadar Endülüslüyü bu topraklara getirmiş ve bugün dahi farklı bir devlet olarak devam etmesine yol açan Tunuslu bilincinin temellerini atmıştır.¹⁹

Tunus özellikle Ton Balığı üretimi ve ihracatında ilk sırada olup balıkçılık büyük önem arz etmektedir. Tarihi dokusunun da katkısı ile Turizm diğer önemli bir sektördür. Fosfat önemli bir maden kalemi olsa da çok sayıdaki tuz gölleri sebebi ile ilerleyen dönemde Lityum önemli bir maden olarak karşımıza çıkabileceği değerlendirilmektedir.²⁰

Arap Baharı sonrası dönemde iktidara gelen ve şeriat getirmek isteyen yönetimlere karşı prim vermeyen ülke Akdeniz Birliği üyesi olup Türkiye ile en iyi ilişkiler kuran devletlerden biridir. Bunun en güzel örneği de dünyaya açılan kapıları olan iki büyük havalimanının TAV Holding tarafından işletilmesidir.²¹ Zeytinyağı, inşaat ve tekstil diğer önemli gelir kalemleri olup geliştirilmesi için bu konularda ortaklıklar kurulabileceği değerlendirilmektedir.

Libya: Turgut Reis'in ele geçirmesi ile 1553 de yönetimimize giren ve tüm gücümüzü seferber ederek elde tutmaya çalıştığımız ancak Uşi anlaşması ile bizden çıkan dört aşıra yakın yönetimimizde kalan yerdir Libya. Eski çağlardan beri Nil'in batısında yaşayan halklara Lebu ve bu topraklara da Lebuya denmekteydi. Zaman içinde Libya olarak değişmiştir.²²

Bizlerin bu bölgeden çekilmesi ile sözde “geri kalmış Trablus halkını medenileştirmek” isteyen İtalya'nın işgali başlamıştır. Esas olarak İtalya'nın bu bölgeye ilgisi 1867 yılında “yabancılar mülk satışı”nın serbest bırakılması ile başlamıştır.²³ Balkan Savaşı'nın başlamasıyla Osmanlı ordu birlikleri çekilirken, uzun yıllar sürecektir çeşitli karşı hareketler başlamıştır. Bu işgale en büyük tepkiyi Çöl Aslanı lakaplı Ömer Muhtar vermiştir. Yirmi yılı aşkın bir süre verilen

¹⁸ [Kendisizle birlikte Arap diktatörleri de yaktı - Timeturk Haber](#) 17.12.2013 (Erişim: 26.07.2021)

¹⁹ [Denizcilerin piri: Barbaros Hayrettin Paşa \(aa.com.tr\)](#) 04.07.2019 (Erişim: 26.07.2021)

²⁰ [TUNUS \(africanbusinesslife.com\)](#) (Erişim: 26.07.2021)

²¹ [TAV Airports \(tavhavalimanlari.com.tr\)](#) (Erişim: 26.07.2021)

²² [Libya | Coğrafya ve Eğitim \(cografik.com\)](#) [Çöl Aslanı: Ömer Muhtar \(aa.com.tr\)](#)

²³ Ahmed Cevdet Paşa, Mârûzat, yay. haz. Dr. Yusuf Halaçoğlu, Çağrı Yayınları, İstanbul 1980

mücadele sonrası 1931 yılında Ömer Muhtar İtalyan Sömürge Mahkemesi kararıyla idam edildi. II. Dünya Savaşı'ndan sonra İtalya'nın savaşı kaybetmesi ile bağımsız oldu.²⁴

Şekil 4: 1858 doğumlu, Libya Devleti'nin kurulmasında sembol isim olan Ömer Muhtar.
(Kaynak: 14141.jpg (500x500) (timeturk.com) Erişim: 27.07.2021)

Libya Devleti yeni kurulduğunda devlet sistemini kurmak maksadıyla yönetimde bulunan Sunusiler, Kuloğlu olarak bilinen Türklere görevler vermişlerdir. Tarihçi Orhan Koloğlu'nun babası Sadullah Koloğlu İçişleri, Sağlık, Milli Eğitim ve Başbakanlık görevine kadar yükselmiştir. Ümran Yetişali ise Ordu Komutanlığına, Abdullah Busayri ise Dışişleri Bakanlığına kadar yükselmiştir.²⁵

Dönemin Kralı olan Kral İdris 1969 yılında Türkiye'de bulunduğu esnada Muammer Kaddâfi önderliğindeki genç subaylar iktidarı ele geçirdiler.²⁶ Abdülnasır'ı örnek alan ve Arap milliyetçiliğini öne çıkaran Kaddâfi yönetimi Arap Baharı sebebiyle çıkan iç savaş ile yıkılmış, kendisi de 2011 yılında doğduğu şehir olan Sirte'de linç edilerek öldürülmüştür.²⁷

Libya da iç savaş Kaddâfi sonrası dönemde de bitmemiştir. Birleşmiş Milletler tarafından oluşturulan Ulusal Mutabakat Hükümeti'ne karşı Türkiye ile yapılan Münhasır Ekonomik Bölge Anlaşması²⁸ barış karşıtı güçlerin destekledikleri Halife Hafter güçlerinin saldırıları başlamıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kararıyla Türk Ordusu "Libya'da akan kanı

²⁴ [Cöl Aslanı: Ömer Muhtar \(aa.com.tr\)](http://aa.com.tr) (Erişim: 27.07.2021)

²⁵ [Libya, Cezayir ve Tunus'taki Türk Varlığı: Kuloğlu Türkleri | Stratejik Ortak](http://stratejikortak.com) (Erişim: 28.07.2021)

²⁶ [LİBYA - TDV İslâm Ansiklopedisi \(islamansiklopedisi.org.tr\)](http://islamansiklopedisi.org.tr) (Erişim: 28.07.2021)

²⁷ [Muammer Kaddafi'yi 14 maddede ölüme götüren siyasi hayatı \(gzt.com\)](http://gzt.com) (Erişim: 28.07.2021)

²⁸ [İşte dünyanın konuştuğu harita \(Libya ile imzalanan anlaşma\) | NTV](http://ntv.com.tr) 06.12.2019 (Erişim: 28.07.2021)

durdurmak ve barışı sağlamak” maksadıyla da görevlendirildi.²⁹ Gelişen süreçte Türk Ordusu bölgede akan kanı durdurdu ve barışa hazır ortamı tesis etti. Daha sonraki aşamada da tarafların rızalarıyla da yeni bir yönetim kuruldu. Hali hazırda Devlet Başkanlığı görevini Muhammed el-Menfi, Başbakanlık görevini de Abdulhamid Dibeybe sürdürmektedir.³⁰

Libya’nın yıllar içinde başına neden bu kadar olay geldiğine bakacak olursak emperyal güçlerin çıkarları gelmektedir. Kaddâfi yönetiminin sahip olduğu “yeraltı suları”nı bu güçlerin emrine vermemesi de etkili olmuştur.³¹ Burada “petrol yerine su” için bir savaş çıkarıldığını görebiliriz. Bu da bize geleceğin savaşlarının nereye kaydığı konusunda bir ipucu vermektedir.

Önümüzdeki süreçte Misurata Limanı’nın ve demir yollarının işletilmesi, büyük konut projeleri, otoyolların yapımı, yeraltı sularının ve petrolün çıkarılması yeni Libya Yönetiminin uğraş alanları olacaktır.³² Türkiye barışı getiren ülke olarak, sahip olduğu gerek kamu gerekse özel işletme yetenekleriyle her alanda yerine alması gerektiği değerlendirilmektedir.

Batı Sahara: İspanya 1975 yılında bölgeyi terk edince bölge sahipsiz kalmış ve Fas tarafından kademeli olarak duvar yapılarak işgal edilmiştir. Yapılan duvar 21,196 km.lik Çin Seddinden sonra 2720 km. ile dünyanın ikinci uzun yapısıdır.³³ İspanya bölgeyi esas itibarıyla Fas ve Moritanya arasında bıraksa da Cezayir destekli cephe bölgenin hâkimi olarak görmektedir. Tam adı Sahra Demokratik Arap Cumhuriyeti’dir.³⁴ Bölgede hem bağımsız olmak hem de sesini duyurmak için halk oylaması için uğraş verilmiştir. BM Güvenlik Konseyi tarafından 1991 yılında MINURSO (BM Batı Sahara’daki Referandum İzleme Görev Gücü) göreve başlamış ancak hala referandum yapılamadığı için bu görev de sonlandırılmamıştır. Laayoune şehrinde karargâh ve hastane, Ad Dakhla da İrtibat Ofisi ve dokuz ayrı noktada gözlem noktaları bulunmaktadır.³⁵

Batı Sahara’da dünyanın en önemli fosfat kaynakları ve daha keşfedilmemiş birçok maden bulunmaktadır. Ayrıca okyanus kenarında olması sebebiyle zengin balıkçılık alanlarına ve eşsiz jeopolitik konuma sahiptir. Joseph Nye’in literatüre kattığı yumuşak güç unsurları ile sorunun pek çözülemediği açıktır. Geçmişten gelen sorunların gelecekte daha büyük sorunları

²⁹ [Libya tezkeresi TBMM Genel Kurulu'nda kabul edildi \(aa.com.tr\)](http://aa.com.tr) 02.01.2020 (Erişim: 28.07.2021)

³⁰ [Libya'da yeni hükümet göreve başladı - Son Dakika Haberleri \(trthaber.com\)](http://trthaber.com) 17.03.2021 (Erişim: 28.07.2021)

³¹ [Sahara Çölü, dünyadaki en büyük yeraltı tatlı su rezervine sahiptir. > Makaleler \(allacortedifederico.com\)](http://allacortedifederico.com) (Erişim: 28.07.2021)

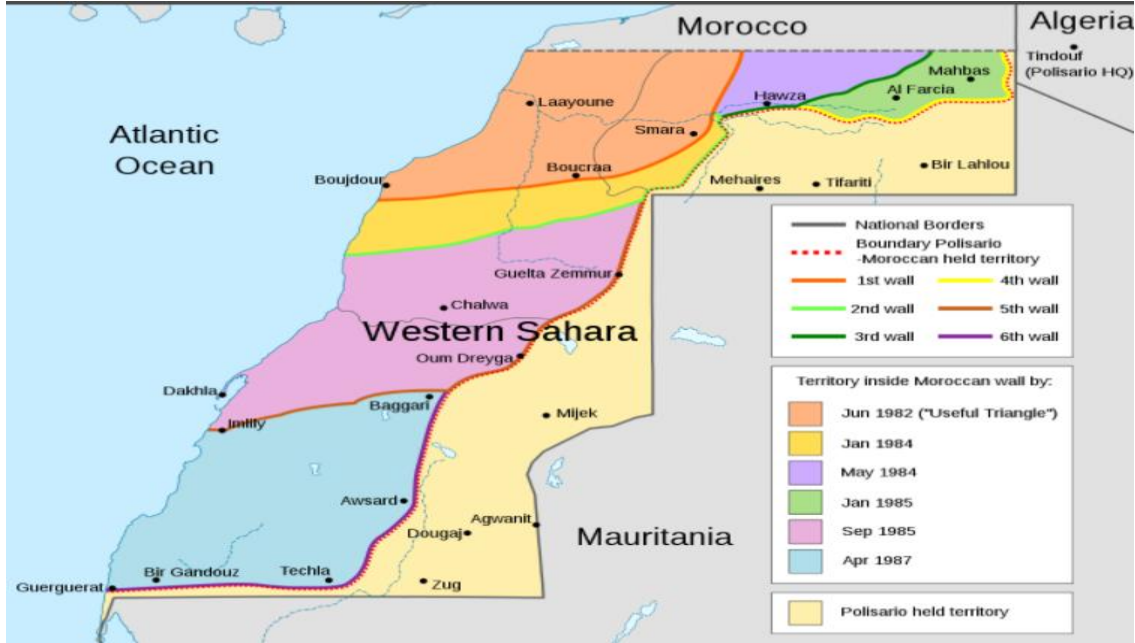
³² [LIBYA \(africanbusinesslife.com\)](http://africanbusinesslife.com) (Erişim: 28.07.2021)

³³ <https://www.timeturk.com/tr/2012/05/02/bati-sahra-hakinda-her-sey.html> 03.05.2012 (Erişim: 22.07.2021)

³⁴ http://tr.swewe.net/word_show.htm/?2451220_1&Bat%C4%B1_Sahara (Erişim: 22.07.2021)

³⁵ <https://minurso.unmissions.org/> (Erişim: 22.07.2021)

tetikleyebileceği aşıkardır.³⁶ Buradaki sorunların çözümünde karmaşık bir yapıya sahip olan MINURSO'nun da yetersiz kaldığı artık bir gerçektir. Bölgede tarihi bağları olan hem sert hem de yumuşak güç vasıtalarına sahip, son beş yılda her türlü hibrid ortamda icra ettiği harekâtlarla girmiş olduğu bölgelere barış ve huzuru götüren Türkiye'nin bu bölgede BM tarafından görevlendirmesi halinde bölgenin kaderinin değişeceği değerlendirilmektedir.

Şekil 5: Fas Duvarı olarak bilinen ve kademeli olarak yapılan duvar sistemi.

(Kaynak: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/ad/Western_sahara_walls_moroccan_map-en.svg
Erişim: 22.07.2021)

Ceuta ve Melilla: Bu iki şehir ve adacıklar 1580 yılından bu yana İspanya'ya bağlı olarak otonom bir yapıda idare edilmektedir.³⁷ Özellikle Süveyş Kanalı açılmadan önce Atlas Okyanusu'ndan Akdeniz'e girişi kontrol etmekteydi. Fas'ın içinde kalan bu şehirleri idare eden İspanya, kendi içinde bulunan Cebelitarık'ı Britanya'ya kaptırmış ve hala onun hakimiyetindedir. Cebelitarık, İspanya'nın bağına saplanmış bir hançer gibi durmaktadır.

Tarihlerinde oldukları gibi günümüzde de liman ve ticaret merkezi olarak görev yapan bu şehirler vasıtasıyla İspanya hem büyük bir gelir elde etmekte hem de Cebelitarık Boğazını kontrol etmektedir. Bu şehirler, kadim kıtada adeta çölde vaha konumundadırlar. Kadim kıtanın dört bir yanından gelen ve Avrupa'ya geçmek isteyen göçmenler bu şehirlere hücum etmekte ve zorlukları yenmeye çalışmaktadırlar.³⁸ Geçmişten bu yana Fas tarafından bu topraklar istense

³⁶ [Geçmişten Günümüze Batı Sahra Sorunu - AFAM - Afrika Araştırmacıları Derneği](https://www.gecmishten.com/gecmishten-gunumuze-bati-sahra-sorunu-afam-afrika-arastirmacilari-dernegi) (Erişim: 22.07.2021)

³⁷ <https://www.britannica.com/place/Ceuta> (Erişim: 21.07.2021)

³⁸ <https://www.timeturk.com/ispanya-nin-ceuta-kentine-gocmen-akini/haber-936762> (Erişim: 21.07.2021)

de ne bu ülkeye ne de Cebelitarık’a verilmeyeceği aşikardır. Ayrıca her iki şehir de herhangi bir tehdit durumunda ileri karakol gibi kullanılabilecektir.

Şekil 6: İspanya’nın Ceuta Şehri ile Fas arasındaki sınır güvenlik sistemi.

(Kaynak: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-38488411> 2 Ocak 2017 Erişim: 21.07.2021)

Sonuç: Tarihi süreç incelenip ayrıntılı bir şekilde değerlendirildiğinde, Türkiye’nin bir kolunun da her zaman Kuzey Afrika’da olması gerektiği kanaatine varılmıştır. Nasıl ki Balkanlar, Kafkaslar ve Ortadoğu ile kara vatanımız ile komşuluğumuz varsa bu bölge ile de Mavi Vatanımız ile komşuluğumuz vardır.

Şekil 7: Soldan Sağa: Mustafa Kemal Atatürk, Enver Paşa ve Nuri Conker’in Libya da görev yaparken çekilmiş resimleri. (Kaynak: trablusgarp-savasi_1371028.jpg (1456x1168) uludagsozluk.com) Erişim: 29.07.2021)

Kölemenler ile geldiğimiz bölgeden Anadolu da yeni bir devlet kurmak için çekildik. Çekilmeden önce de gerek Osmanlı İmparatorluğu gerekse yeni kurulacak olan Türkiye Cumhuriyeti için en önemli kişiler bu bölgede görev yapmış ve bu bölgenin elde bulundurulması için mücadele vermiştir. Verilen mücadele batılı güçlerin sömürge döneminde “kurtuluş hareketleri”, daha sonraki dönemde de “kuruluş” faaliyetlerine katılarak devam etmiştir.

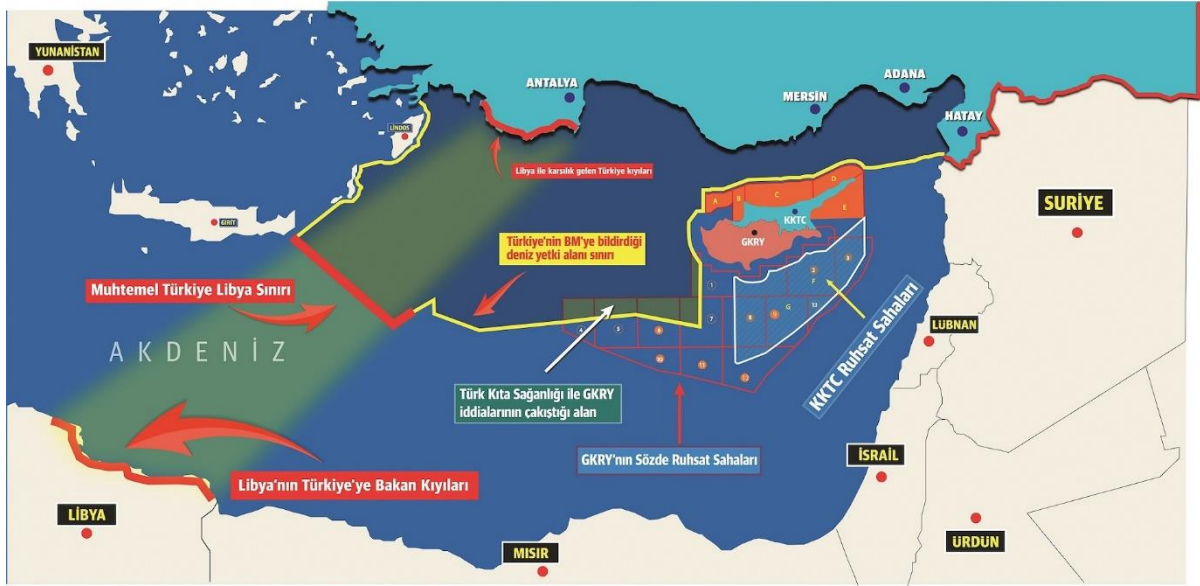
Bölge son dönemde Arap Baharını yaşamış ve yönetimlerde köklü değişimler yaşanmıştır. Yeni yönetimler gerek geçmişte sömürge güçlerin neler yaptıklarını gerekse her dönemde kendilerine destek olan Türkiye gibi kadim dostlarını unutmaktadır. Eski sömürge güçler ile ittifak yapmak gerek ülkelere gerekse bölgenin genelinin huzur ve refahına zarar vermektedir.

Türkiye gerek diplomatik yollarla gerek gönül elçileri ile gerekse de o ülkelerde yaşayan soydaşları vasıtaları ile Kuzey Afrika bölgesinde barış, huzur ve refahı tesis edebilecek tek devlettir. Bunun gerçekleşebilmesi için özellikle İspanya, Fransa ve İtalya etkisini kırmak; Çin ve Rusya’dan önce ilişki kurmak gerekmektedir. Ayrıca bölgeye en yakın bölgesel güç konumundaki Mısır ve bu ülkelerdeki Mısırlı işçilerin etkinliğini azaltacak tedbirler hayata geçirilmelidir.

Fas’ın uğraştığı ve en büyük problem sahası olan Batı Sahara bölgesinde gerek sert güç kullanarak caydırmak gerekse yumuşak güç kullanarak barışı tesis etmek suretiyle çözüm sağlanabilir. Ülkenin kalbinde saplanmış bıçak gibi duran iki İspanyol şehri de diğer büyük problem sahasıdır. İspanya bu şehirler üzerinde gerek Cebel-i Tarık Boğazını kontrol etmekte gerekse de Fas’a nüfuz etmektedir. Fas, Akdeniz Birliği üzerinden bu şehirlerin kendisine geri verilmesi için diplomatik girişimlerde bulunması halinde Türkiye tarafından desteklenebilecektir. Askıya alınan Ticaret anlaşması tekrar aktif hale getirilmeli ve yeni anlaşmalar yapılmalıdır.

Cezayir, ülkede etkin olarak ticaret yapan eski sömürge güçlerin faaliyetlerini bir şekilde azaltmalı veya durdurmalıdır. Ayrıca her geçen gün ağırlığını arttıran ve ekonomik gücü bir silah olarak kullanan Çin’e karşı tedbirli olmak zorundadır. Ayrıca ülkede yaşayan ve devlete bağlı olarak yaşayan Türkler hiçbir zaman unutulmamalı veya ikinci sınıf vatandaş olarak görülmemelidir. Ülkenin kritik altyapı ve tesislerin inşası, limanların işletilmesi ve madenlerin çıkarılması gibi hususların Türkiye Devleti veya Türk şirketleri tarafından yapılması iki taraf açısından da faydalı olacaktır.

Tunus, Arap Baharının başladığı ve yayıldığı ülkedir. Yönetim değişti ancak istikrarın sağlanmadığı görülmektedir. Yöneticileri batılı eski sömürge güçlere yanaştığı, Türkiye ve komşu ülkeler ile ilişkilerinin zayıfladığı görülmektedir. Tunus ile Türkiye arasında yapılabilecek bir “Münhasır Ekonomik Bölge ve Kıta Sahanlığının Sınırlandırılması” konusundaki anlaşma ile her iki ülke de bölgede her yönden daha güçlü olabilecektir. Diğer ülkelerin en büyük çabasının bu tarz bir anlaşmayı engellemek olduğu değerlendirilmektedir.

Şekil 8: 2019 yılında Türkiye-Libya arasında imzalanan Kıta Sahanlığını Sınırlandırma Anlaşmasının Haritası. (Kaynak: [12 29 1.jpg \(1941x959\) \(timeturk.com\)](https://timeturk.com) Erişim: 30.07.2021)

Libya, Türkiye ile yaptığı anlaşma ile hem Akdeniz de bir güç hem de bağımsız bir devlet olmuştur. Anlaşma sonrası bazı güç odakları Hafter Güçlerini kullanarak yönetimi ele geçirmek ve istediklerini yaptırmak isteseler de onlarca emperyalist gücün açtığı savaşa karşı Libya ayakta kalmayı başarmış ve dünya tarafından tanınmıştır. Bu süreçte en büyük destekçisi Türkiye olmuştur. Türkiye, tarihi bağlarının bulunduğu dost ülkeyi kurtlar sofrasına yem yapmamıştır.

Libya gerçeği gerek kuzey Afrika ülkeleri gerekse dünya çapındaki bütün mazlum milletler tarafından örnek alınması gereken olaylar manzumesidir. “Eski dosttan düşman olmaz” düsturu ile hareket etmeli; karşılıklı saygı, güven ve iş birliği sağlanmalı; bölge ülkelerinin halklarının akraba ve dost olduğu unutulmamalı; bölgeye gelen diğer güçlerin amacının bu devletleri sömürmek olduğu unutulmamalı ve bölge halklarına her ortamda anlatılmalıdır.

Otomatik Eksternal Defibrilatör (OED)

Erol Demir- GÜVSAM Danışmanı

Şekil 1: Kemal SUNAL (1944-2000)

Kaynak: d31bff2eb61443037dbc000ed8506df7.jpg (1067×600) (pinimg.com)

BU GÜLÜŞ BİTMEYEBİLİRDİ

Kimimiz bir filmde daha yaşı olanlarımız bir tiyatro oyunundan tanıdı bu gülüşü. Yıllarca güldürdü, güldürürken de düşündürdü. En son oynadığı Balalayka isimli filmin çekimleri esnasında, Azerbaycan’a gitmek amacıyla Trabzon uçağında vefat etmiştir. (1)

Bir acil tıp teknisyeni ile yapılan mülakatta, “Kemal Sunal’ın bir OED bulunması halinde kurtarılabileceğini, çünkü bu alet sayesinde uçakta bulunanların gerekli ve doğru ilk yardımı yapacaklarını” belirtti. (2) Daha sonraki dönemde bu konuda çeşitli söylentiler çıksa da Kemal Sunal uçakta yaşadığı bir panik sonucu dilinin boğazına kaçması sebebiyle vefat ettiği öğrenilmiştir.

Geçtiğimiz günlerde başlayan 2021 Avrupa Futbol Şampiyonası'nda Danimarka-Finlandiya maçının ilk yarısında Danimarkalı futbolcu Christian Eriksen sebepsiz bir şekilde yere düştü. Sağlık ekipleri tarafından derhal müdahale yapıldı. (3) Sağlık ekibinde Danimarka'nın en iyi doktorları bulunuyordu. Buna rağmen derhal OED'yi bağladılar ve aletin yönlendirmesi ile müdahale ettiler. Mülakat yaptığımız acil tıp teknisyeni şunu belirtti, "ilk tanı da ex olduğu belirtildiği halde, aletin verdiği komutlar yerine getirildi ve öldü denen futbolcu hayata döndürüldü." Teknisyenin belirttiği hususu destekleyecek tarzda, aşağıdaki resimde de görüldüğü gibi takım arkadaşları dua etmekte ve ağlamaktadırlar.

Şekil 2: Christian Eriksen (Danimarkalı Futbolcu)

Kaynak: [NINTCHDBPICT000658850532.jpg](https://www.thesun.co.uk/picture/000658850532/) (4200×2800) (thesun.co.uk)

OTOMATİK EKSTERNAL DEFİBRİLATÖR NEDİR? NASIL KULLANILIR?

Defibrilatör dediğimiz alet mizin anormal atımının yeniden normal kalp atım ritmine dönmesini sağlar. Otomatik Eksternal Defibrilatör (OED) dediğimiz alet ise hafif, elle taşınabilir ve kalp atım ritmini analiz yapabilir ve gerektiğinde kan dolaşımı sağlayacak normal bir ritmi tekrar sağlamak amacıyla elektroşok uygulatabilir. (4)

Kullanımı sırasında OED'nin defibrilasyon elektronlarını yada pedlerini hasta kişinin göğsüne yerleştiririz daha sonra, OED otomatik olarak hasta kişinin EKG'sini inceler, bizi düğmeler

vasıtasıyla yönlendirir ve gerekiyorsa şok uygulamamızı sesli ve görsel olarak bildirir. OED sesli görsel komutlar, uyarı alarmları ve ışıklı göstergelerden meydana gelen sistem yardımıyla bize yapmasına yardımcı olur. (5)

OTOMATİK EKSTERNAL DEFİBRİLATÖR NERELERDE VE KİMLER TARAFINDAN KULLANIR?

Şekil 2: OED'nin Kullanımı

Kaynak: [Otomatik Eksternal Defibrilatör \(OED\) Kullanım Eğitimi \(saglik.gov.tr\)](http://otomatikceksternaldefibrilatör.kullanım.eğitimi.saglik.gov.tr)

OED herhangi bir kaza veya kişide herhangi bir olumsuz durum (bilinç kaybı, nabız olmaması, nefes alamaması vb.) meydana geldiği zaman kullanılır. OED'nin kullanılması için eğitim almış, sertifikalı ilk yardım teknisyenleri veya eğitim almış sertifikalı kişiler kullanabilmektedir. OED'nin kullanımı o kadar basittir ki normal bir insan dahi zoraki durumda kullanabilmektedir.

Şekil 2: OED'nin Kullanımı

Kaynak: [search.automatikceksternaldefibrilatör \(google\)](http://search.automatikceksternaldefibrilatör.google)

OED'nin kullanımı başta dünya ordularında başlamıştır. OED her birlikte belli noktalarda yangın söndürme cihazları gibi bulundurulmakta, belli sayılardaki her birlik için kurs görmüş sertifikalı personel bulundurulmaktadır. Daha sonra kamu kurum ve kuruluşları ile belli sayının üzerindeki firma ve fabrikalarda bulundurulmaya ve kullanılmaya başlanmıştır.

Sonuç olarak, dünyada insan hayatından daha değerli bir şey olmadığı su götürmez bir gerçektir. Ayrıca dünyada ve ülkemizde kalp krizi sebebiyle hastaneye ulaşamadan ölüm sayıları da ortadadır. OED gibi hayat kurtaran basit ve kullanımı kolay olan aletin her 15-20 kişiden fazla kişinin yaşadığı veya çalıştığı fabrika, firma ve kuruluşlarda bulundurulmasının lüks değil ihtiyaç olduğu bilinmeli ve imkanlar çerçevesinde tedbir alınması gerektiği değerlendirilmektedir.

Kaynakça:

- (1) <https://www.milliyet.com.tr/cadde/kemal-sunal-olum> (Erişim: 06.07.2021)
 - (2) Acil Tıp Teknisyeni Coşkun SEZER ile mülakat. (Tarihi: 03.07.2021)
 - (3) [Son dakika: Eriksen öldü mü, kalp krizi mi geçirdi? Eriksen son durumu nedir, stabil ne demek? - Son Dakika Spor Haberleri \(cnnturk.com\)](#)
 - (4) [oed-egitim-kilavuzupdf.pdf \(saglik.gov.tr\)](#)
- [Otomatik Eksternal Defibrilatör \(OED\) Kullanım Eğitimi \(saglik.gov.tr\)](#)

Japon uzmanlara göre nükleersiz dünya umudu 'gerçek dışı'

76 yıl önce iki Japon kentine atılan atom bombalarının mağdurları, ülkelerinin Nükleer Silahların Yasaklanması Antlaşması'nı imzalaması çağrısı yaparken, Japon siyaset bilimciler bölgesel güvenlik şartlarında bu ideali "gerçek dışı" buluyor.

Ahmet Furkan Mercan | 09.08.2021

<https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/japon-uzmanlara-gore-nukleersiz-dunya-umudu-gercek-disi/2328792>

Atom bombalarına maruz kalmış tek ülke olmasına rağmen Japonya'nın TPNW'yi imzalamaya yanaşmaması dikkati çekerken, felaketin mağdurları "hibakuşalar" ülkelerinin anlaşmaya taraf olması gerektiğini savunuyor.

Kyodo ajansına göre Japonya, nükleer tehdit olarak algıladığı Çin ve Kuzey Kore karşısında "ABD'nin nükleer şemsiyesine sığınarak" TPNW'yi imzalamak istemiyor.

ABD ile ikili güvenlik ittifakının önemine değinen siyaset bilimciler, Japonya'nın TPNW gibi "yeni oluşumlara katılmaktansa", bölgedeki nükleer tehditlere karşı "caydırıcılığını artırması gerektiğini" söylüyor.

Mart 1970'te yürürlüğe giren, şimdiye kadar 190'dan fazla ülkenin yer aldığı Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Antlaşması (NPT), nükleer silahlar ile ilgili teknolojilerin yayılmasını önlemeyi amaçlarken; Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) daimi üyesi beş ülkenin nükleer silah sahibi olmasına ise karışmıyor.

Ocak 2021'de yürürlüğe giren ve şu ana kadar 80'den fazla ülkenin imzaladığı TPNW ise nükleer silahlara sahip olunması, bunların geliştirilmesi, test edilmesi ve kullanılmasını yasaklıyor.

Hitotsubashi Üniversitesi Uluslararası ve Kamu Politikaları Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Nobumasa Akiyama, Japonya'nın TPNW'ye yaklaşımını AA muhabirine değerlendirdi.

TPNW'nin "nükleer tabunun küresel norma dönüşmesiyle" anlam kazandığını kaydeden Nobumasa, ülkesinin Hiroşima ve Nagazaki felaketlerine maruz kalması sebebiyle TPNW'ye "duygusal anlamda sempatik" baktığını söyledi.

Buna karşın Doğu Asya'daki "güvenlik koşullarının" göz önüne alınması gerektiğinin altını çizen Nobumasa, "Yalnız başına Japonya TPNW'ye katılarak nükleer silahsızlanmaya karşı 'iyi niyet' gösterse de bu 'nükleer silahsızlanma gerçekleştirilmiş' ya da 'diğer ülkeler de Japonya'yı takip edecek' anlamına gelmeyecek." dedi.

Uzun vadede nükleer silahsızlanmanın ülkesi için faydalı olacağına inandığını kaydeden Nobumasa, "Çin ve Kuzey Kore'nin gelişen nükleer kapasite tehditlerini, Japonya'nın frenleyebilmesi zor." diye konuştu.

ABD'nin "nükleer şemsiyesinin" Japonya için önemine dikkati çeken Nobumasa, "Kısa vadede nükleere bağımlılığı azaltmak, kasıtsız çatışmaları önlemek ve Çin ile Kuzey Kore'nin nükleer silahlarına karşı ABD-Japonya ittifakını korumak gerçekçi görünüyor." ifadesini kullandı.

Savunma Çalışmaları Ulusal Enstitüsü (NIDS) Savunma Politikaları Bölüm Başkanı Takahaşi Sugio, halihazırda yürürlükte bulunan NPT'nin "işlevselliğinin artırılması" gerektiğini söyledi.

TPNW'nin ise "ihtiyatlı realist" ile "radikal idealist" yaklaşımlar arasındaki bölünmeyi artırdığını dile getiren Takahaşi, "Japonya'nın pozisyonu 'gerçek dışı vizyonlarla imaj' oluşturmaktansa, silahsızlanmaya adım adım ve gerçekçi yaklaşımlar sergilemektir." dedi.

Çin ve Kuzey Kore kaynaklı nükleer tehditlerin ülkesi için "iki ana endişe kaynağı" olduğunu vurgulayan Takahaşi, Doğu Asya bölgesinde "silahsızlanmanın artık elverişli siyasi gündem olmaktan çıktığı" yorumunu yaptı.

Takahaşi, "Doğu Asya'daki potansiyel düşmanlarının güç kullanma olasılığını en aza indirmek için Japonya 'istikrarlı caydırıcılığını' güçlendirmeli, bu da ABD ile savunma iş birliğini geliştirmesinden geçiyor." ifadesini kullandı.

Hiroşima Eyaleti Barışı Teşvik Projesi Uluslararası İş Birliği Direktör Yardımcısı Nişizawa Mariko, "nükleersiz bir dünya" için Japonya hükümetinin TPNW'yi imzalaması gerektiğini söyledi.

Nişizawa, "Japonya, TPNW'ye katılarak nükleer güce sahip ülkeler ile bu güce sahip olmayan ülkeler arasında köprü görevi taşımalıdır." dedi.

Son yıllarda nükleer silahsızlanma müzakerelerinin ilerlemediğini anımsatan Nişizawa, "Yine de Japonya'nın, TPNW marjında göstereceği proaktif liderliğiyle kademeli olarak 'nükleersiz dünya' amacına hizmet etmesi gerekiyor." dedi.

Konuya ilişkin Kyodo ajansına konuşan Japonya Atom Bombası ve Hidrojen Bombası Mağdurları Federasyonu (Nihon Hidankyo) Genel Sekreteri Tanaka Terumi de ülkesinin TPNW'de yer almamasını eleştirdi.

76 yıl önce bugün bombalanan Nagazaki'den kurtulan bir "hibakuşa" olan Tanaka, "Japonya hükümetinin TPNW'yi imzalamaması akılsız bir seçim." değerlendirmesinde bulundu.

Tanaka, Mart 1970'te yürürlüğe giren 190'dan fazla ülkenin katıldığı NPT ile Ocak 2021'de yürürlüğe giren ve 80'den fazla ülkenin imzaladığı TPNW'nin "birbirini tamamlayıcı" iki anlaşma olduğunu anımsattı.

<https://www.aa.com.tr/tr/info/infografik/24410>

Milyarderlerin 'yeni uzay' rekabeti

Milyarderlerin uzay seyahatleri, uzayın sivilleşmeye başladığı yeni dönemin başlangıcı. "Yeni uzay" da askeri ve sivil projelerin yanı sıra kar amaçlı uzay faaliyetleri kapsamında sivil girişimcilerin de uzay misyonlarına dahil olabileceği görüldü.

Doç. Dr. A. İnci Sökmen Alaca |04.08.2021

<https://www.aa.com.tr/tr/analiz/milyarderlerin-yeni-uzay-rekabeti/2324134>

Dünyanın en zengin iş insanları arasında yer alan ABD’li Elon Musk ve Jeff Bezos ile İngiliz milyarder Richard Branson arasında son zamanlarda giderek kızışan uzay rekabeti, uzay sektörünün sivilleşmesine ilişkin yeni tartışmaları da gündeme getirdi.

Tüm dünyanın merakla izlediği milyarderlerin uzay seyahatleri, uzayın sivilleşmeye başladığı yeni bir dönemin başlangıcı. Böylece “yeni uzay” da askeri ve sivil projelerin yanı sıra kâr amaçlı ticari uzay faaliyetleri kapsamında sivil girişimcilerin de uzay misyonlarına dahil olabileceği görüldü. Amerikan ve İngiliz iş insanları, derin uzayla (Ay, Mars, Venüs gibi) ilgili projeleri dolayısıyla “yeni uzay kaşifleri” şeklinde adlandırılmaya başladılar. Rusya ve Çin gibi uzayda etkin diğer aktörlerin devlet kontrolündeki uzay faaliyetlerine karşılık, başta ABD olmak üzere Batı dünyasında özel uzay şirketleri olan kişiler, serbest piyasa mantığının “uzay sektöründe” de hayata geçirilmesi için çaba sarf ediyorlar.

Son dönemde uzay konusunda teknik hiçbir tecrübesi olmayan milyarderlerin, devletlerin ulusal çıkarlarına uygun olarak, geleceği inşa edecek insanlı uzay programlarında yer aldıkları görülüyor.

Esasında söz konusu üç milyarderin uzaya yatırım yapmaya iten nedenler farklı. Örneğin, 1950 doğumlu İngiliz milyarder Branson, genellikle iş yaptığı alanların bakir olması nedeniyle “Virgin” adını verdiği Virgin Group dahilinde çok çeşitli alanlarda faaliyet gösteren 400’den

fazla şirkete sahip. Pazarlama konusunda bir dâhi addedilen, lise terk olan Branson, aynı zamanda Kraliçe tarafından “şövalye” unvanı da verilmiş bir isim. İlk olarak Virgin Rail Group ve Virgin Atlantic havayolu şirketleriyle ünlenen ve “takılma, yap gitsin” şeklinde özetlenebilecek bir iş felsefesine sahip olan Branson uzaya da yatırım yaparak ülkesinde bu alandaki ilk isim olmayı prestijli gördüğü için bu sektöre girdi. Uzay araçları, uzay yolculuğu ve roket teknolojisi konularında hiç bilgisi olmadığı halde, insanlara uzayı gösterme hedefli uzay seyahatleri düzenlemek için 2004 yılında California Mojave Hava ve Uzay Limanı bölgesinde Virgin Galactic adında bir uzaya uçuş şirketi kurdu. Uzaya sivil uçuş konusundaki bilgi eksikliğini ise Sovyetler Birliği eski lideri Mihail Gorbaçov’un davetiyle, bir miktar para karşılığında, Rusya’da iki sene eğitim alarak tamamladı. Uzay turizmi kapsamında ayda yapılacak otellere insan getirmek ve ay seferleri için ilk olarak -Microsoft’un ortaklarından Paul Allen tarafından finanse edilen- alt yörünge uzay aracı SpaceShipOne teknolojisinin lisansını aldı. Bu uçağın tasarımını yapan mühendis Burt Rutan ile de uzay aracı imal etmek üzere Spaceship şirketini kurdu.

ABD’nin askeri sınaî kompleksi, kendi kontrolünde olduğu sürece uzayda liberal serbestleşmeyi destekliyor. Öte yandan, distopik medeniyet projeleri hayata geçmeye başladığında dünya ile bağlantılı yeni siyasi birlikler ya da tek liderli siyasi uzay kolonilerinin, evrendeki güvenliği etkileyebilecek potansiyele sahip olduğunu bilmek gerekiyor.

71 yaşındaki Branson, SpaceShipTwo teknolojisinde imal edilmiş alt yörünge uzay aracı olan Virgin Galactic Unity 22 ile 11 Temmuz 2021 tarihinde üç mürettebat ile bir saat süren yolculuk sonunda uzay eşiğine ulaştı ve ardından dünyaya geri döndü. Böylece Branson, bu başarıyı uzay turizminde rakibi olan Jeff Bezos’dan daha önce yakalayarak uzay eşiğine gelen ilk sivil milyarder unvanını aldı. Hatta Bezos, Branson’ın ulaştığı 86 km’nin kabul edilen uzay sınırı olmadığı gerekçesiyle itiraz etse de NASA, Federal Havacılık İdaresi ve Pentagon, uzayın dünya yüzeyinden 80 km sonra başladığını belirterek bu iddiayı dikkate almadı.

Branson yaptığı bu seyahatle, 200 bin dolar karşılığında güvenli bir alt yörünge uzay yolculuğunun mümkün olduğunu gösterdi ve böylece kendi reklamını yapmış oldu. Branson, 3D Robotics insansız hava aracı şirketi, Las Vegas’taki oteli, sağlık şirketi, küçük uyduları fırlatmak için satın aldığı uzay fırlatma rampa kompleksi, yer altında giden vakumlu süper hızlı tren ve Hyperloop One şirketinin ortaklarından biri olmasıyla derin uzaya yapılacak taşımacılık faaliyetlerini organize edebilecek büyük bir kapasiteye sahip.

İngiltere’nin küresel sistemde liderlik pozisyonunu yeniden güçlendirmek istediği bir dönemde Branson, hiçbir devlet engellemesiyle karşılaşmadan gerekli teknolojileri satın alarak uygun lokasyonlarda, hem Rusya hem de ABD ile gerektiğinde bilgi alışverişinde bulunarak, maceracı kişiliğinin de etkisiyle bu başarıya ulaştı. İngiltere hükümetinin, alt yörünge uçuşlarına odaklanan Branson’ın diğer uzay misyonlarına finansal açıdan da destek sağladığı biliniyor.

Öte yandan ABD’de uzay konusunda sivil girişimcilerin başarı kazanmaları, uzayı kontrol altında tutan askeri sınaî kompleks ve uzay bilgisi konusunda etkin kurum olan NASA’nın “uzay bürokrasisi” yüzünden daha zor oldu. Tek müşterinin devlet olduğu, kalkış sistemlerini kendi belirlediği ve destek verdiği şirketler dışındakilerin amatör görülüp dikkate alınmadığı bu sistemde uzay ekonomisinde liberalleşme mümkün olamamıştı. Bu nedenle uzay sektörüne ciddi para yatıran ve görev öncelikli Pentagon için taşeron olarak kullanılan ve güvenilen Lockheed Martin, Boeing, Northrop Grumman gibi firmalar önemliydi. Ayrıca Soğuk Savaş döneminde Apollo Ay 11 projesinin getirdiği başarı ve daha sonra Sovyetler Birliği’nin dağılması üzerine NASA bütçeleri kısıtlanarak insanlı uzay uçuşları sınırlandırılmıştı. 2003’te

ise ABD'nin küresel gücünü zayıflatacak bir rakip olan Çin'in derin uzay keşif projelerine başlaması, dış politikada o dönem Orta Doğu'ya önemli ölçüde para harcayan ABD'nin bu yeni uzay rekabetinde farklı bir strateji benimsemesini gerektirdi. Uzaya erişim konusunda Rusya'ya olan maddi bağımlılık da azaltılmalıydı. Bu gelişmeler neticesinde hükümet, sivil girişimcilerin bu alana yatırım yapmasına yasal izin verdi ve ABD'de ticari uzay faaliyetleri hız kazandı.

Bu kapsamda internet alanındaki yatırımlarıyla zengin olan iki milyarder, 1971 doğumlu Güney Afrika göçmeni, fizik ve ekonomi eğitilmiş Elon Musk, Space Exploration Technologies (SpaceX) şirketiyle ve 1964 doğumlu elektrik ve bilgisayar mühendisi olan Jeffrey Preston Bezos, Blue Origin firmasıyla ticari uzay alanında yatırım yapma kararı aldılar. Uzayın bilgisayar teknolojisiyle yakından bağlantılı bir sektör olması dolayısıyla her iki işadamı, bu alanda da yeni ürünler geliştirerek kazanç sağlayabileceklerini öngördüler. Bunların yanı sıra Musk ve Bezos, dünyaya dış uzaydan gelecek bir meteorun çarpması, güneşin sönmesi, volkan patlamaları, mühendislik ürünü bir virüs veya küresel ısınma nedeniyle dünya üzerinde yaşamın sona erebileceği ihtimallerine karşı insanoğlunun uzayda yeni yaşam alanlarıyla varlığını sürdürebilmesi için yeni uzay teknolojileri geliştirmek gibi tarihi bir amaç hedeflediklerini belirtmişlerdir. Her iki milyarder de alçak dünya yörüngesinin üstüne çıkabilen, önce Ay sonra da Mars'a giden ve insanların birden çok gezegende yaşayabilmesini sağlayabilecek projeleri basına tanıtarak halkın uzaya ilgisini artırdılar.

Bu amaçlar doğrultusunda Elon Musk, "Mars'ta ölmeyi" seçen bir milyarder olarak Kızıl Gezegeni yeniden inşa edip yapay zekâ tabanlı teknolojik ve robotik akıllı şehirlere dayanan, insanoğlunun verilerinin yedeklendiği Mars Oasis kolonileştirme projesini tanıttı. Mars'ta yaşam alanı inşa ederek düzen ve yönetim konularında devletten bağımsız olacağını belirten Musk, teknolojik girişimcilikten "Mars'ı yöneten siyasi lider" statüsüne geçebileceğinin sinyallerini de verdi. Amerikan uzay endüstrisindeki hiyerarşik ve tekelci çalışma düzenine sürekli karşı çıkan Musk ayrıca, Space X şirketiyle uzaya erişimde bir devrim yaratacak, kullan-at modeli yerine yeniden kullanılabilen Falcon 1 ve 9 roketleriyle, durgunlaşmış uzay endüstrisine ucuz, kullanışlı ve güvenli erişim imkânı getirdi. Musk işe hazır roketlerle başlamak ve kıtalararası balistik füze almak için Rusya'yı dahi üç kere ziyaret etti, ancak nihayetinde yeni teknolojik bir roket üretmenin en iyi yol olduğuna karar verdi.

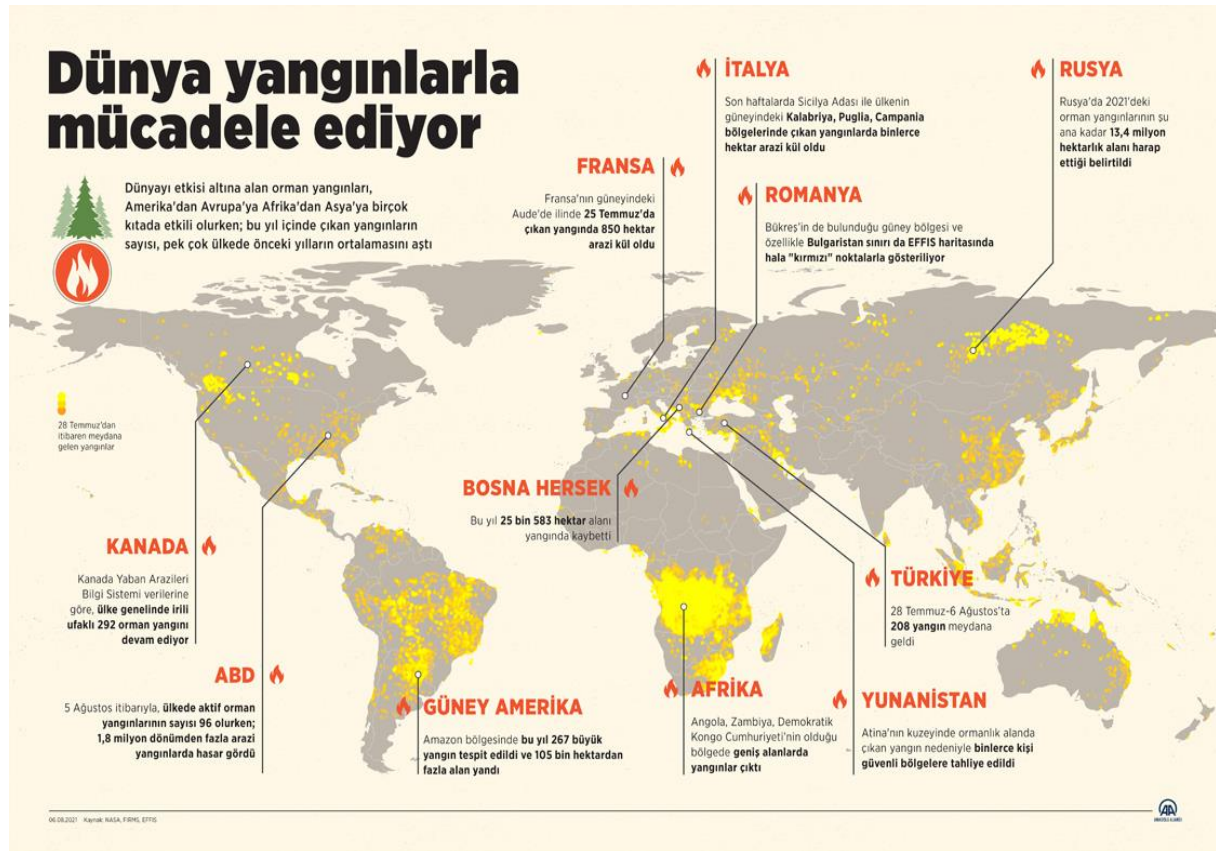
Uluslararası Uzay İstasyonuna 2012 yılında başarıyla kenetlenen astronot taşıyan Dragon uzay aracı, kargo taşımacılığı görevini tamamlayan ilk ticari şirket oldu. NASA'ya çalışan ve Pentagon için Starlink projesini gerçekleştiren Musk, Mars'a gitmek için tasarlanan Starship uzay aracını da Mayıs 2021'de başarıyla fırlatıp indirebildi. Musk, söz konusu uzay aracı modelinden 100 adet üreterek 2024'te NASA için Ay'a ve ardından Mars'a insanlı uçuş yapacak ilk özel şirket olmayı planlıyor.

Diğer milyarder Jeff Bezos ise 2000 yılında Seattle'da Blue Operations şirketini kurduktan sonra projelerini gizlilik içinde sürdürmüştü. Dedesi Lawrence Preston Gise, Sovyetler Birliği'nin Sputnik yapay uydusunun uzaya fırlatılmasından sonra kurulan, bugün DARPA olarak bilinen, uzay programlarına odaklanmış ARPA İleri Araştırma Projeleri Ajansında çalışmıştı. Dedesinin bağlantıları sayesinde Bezos, Amerikan ordusuna yakın bir kişi olarak, Pentagon ile çalışan Northrop Grumman ve Boeing'in uzay alanında Lockheed Martin ile ortaklaşa kurduğu United Launch Alliance ile işbirliği geliştirdi.

Princeton Üniversitesinde okurken tanıştığı fizik profesörü Gerard O'Neill'in 1976'da yazdığı "High Frontiers" kitabında serdedilen, insanlığın Apollo 11 projesi sonrasında uzayda koloni kurabileceği fikrini hayata geçirmeyi planlamıştı. Plana göre, Ay yörüngesinde L5 noktası

üzerinde, dönen sabit bir disk yaşam alanı inşa ederek, dünyaya yakın, tek bir mevsimin yaşandığı, yapay yerçekimi olan, yapay zekâ teknolojisine dayalı, 2 bin kişinin yaşayabileceği insan yapımı yörünge uzay şehir adacıkları ya da yapay gezegenler inşa edilecekti. Elysium filminde yer alan yörünge tabanlı yapay şehir sistemine benzer şehirler, uzay medeniyetlerini kuracak bir gelecek inşa etmeyi hedeflemektedir. Apollo 11'in Ay'a inişinin 52. yıldönümü olan 20 Temmuz 2021'de Blue Origin firmasının, adı, ABD'nin ilk astronotu Alan Shepard'a bir göndermeyle, New Shepard olan roketiyle Jeff Bezos, erkek kardeşi Mark Bezos, 18 yaşındaki fizik öğrencisi Oliver Daemen ve 82 yaşındaki havacı kadın Wally Funk, 10 dakika süren ve 106 km mesafede uzay erişim hattına ulaşan uçuşu gerçekleştirip geri döndüler. Uzay turizmi kapsamında buna benzer uçuşlar düzenleyecek olan Bezos, aslında yörüngede inşa edilecek yeni yaşam alanını yakından görmek ve bu bağlamda fon sağlamak isteyenleri kazanmayı hedefliyor.

Sonuç olarak son dönemde uzay konusunda teknik hiçbir tecrübesi olmayan milyarlar, devletlerin ulusal çıkarlarına uygun olarak, geleceği inşa edecek insanlı uzay programlarında yer aldıkları görülüyor. ABD'nin askeri sınırlarını, kendi kontrolünde olduğu sürece uzayda liberal serbestleşmeyi destekliyor. Öte yandan, distopik medeniyet projeleri hayata geçmeye başladığında dünya ile bağlantılı yeni siyasi birlikler ya da tek liderli siyasi uzay kolonilerinin, evrendeki güvenliği etkileyebilecek potansiyele sahip olduğunu bilmek gerekiyor.

<https://www.aa.com.tr/tr/info/infografik/24409>

90 ülkede 476 milyondan fazla yerli insan yaşıyor

Dünya genelinde 90 ülkede 476 milyondan fazla yerlinin yaşadığı tahmin ediliyor, bu da küresel nüfusun yüzde 6,2'sini, en yoksulların ise yaklaşık yüzde 15'ini oluşturuyor

9 Ağustos Dünya Yerli Halklar Günü

- "Uluslararası Dünya Yerli Halklar Günü"nin bu yılki teması; **"Kimseyi geride bırakmamak: Yerli halklar ve yeni bir toplumsal sözleşme çağrısı"** olarak belirlendi
- Küresel olarak yerli halkların **yüzde 86'sından fazlası** kayıt dışı ekonomide çalışıyor

Yerli halklar; dünyanın tahmini **7 bin dilinin** ezici bir çoğunluğunu konuşuyor ve **5 bin farklı kültürü** temsil ediyor

Dünya nüfusunun yaklaşık yüzde **6'sını** oluşturan yerliler, dünyadaki **yoksulların yaklaşık yüzde 15'ine** karşılık geliyor

NÜFUSA ORANLA EN ÇOK YERLİ İNSANIN YAŞADIĞI ÜLKELER

Çin
112 MİLYON

Hindistan
104 MİLYON

Endonezya
60 MİLYON

(Çin en çok yerlinin yaşadığı ülke)

Grönland

%88

Fransız Polinezyası

%80

Bolivya

%48

Guatemala

%43,8

Nepal

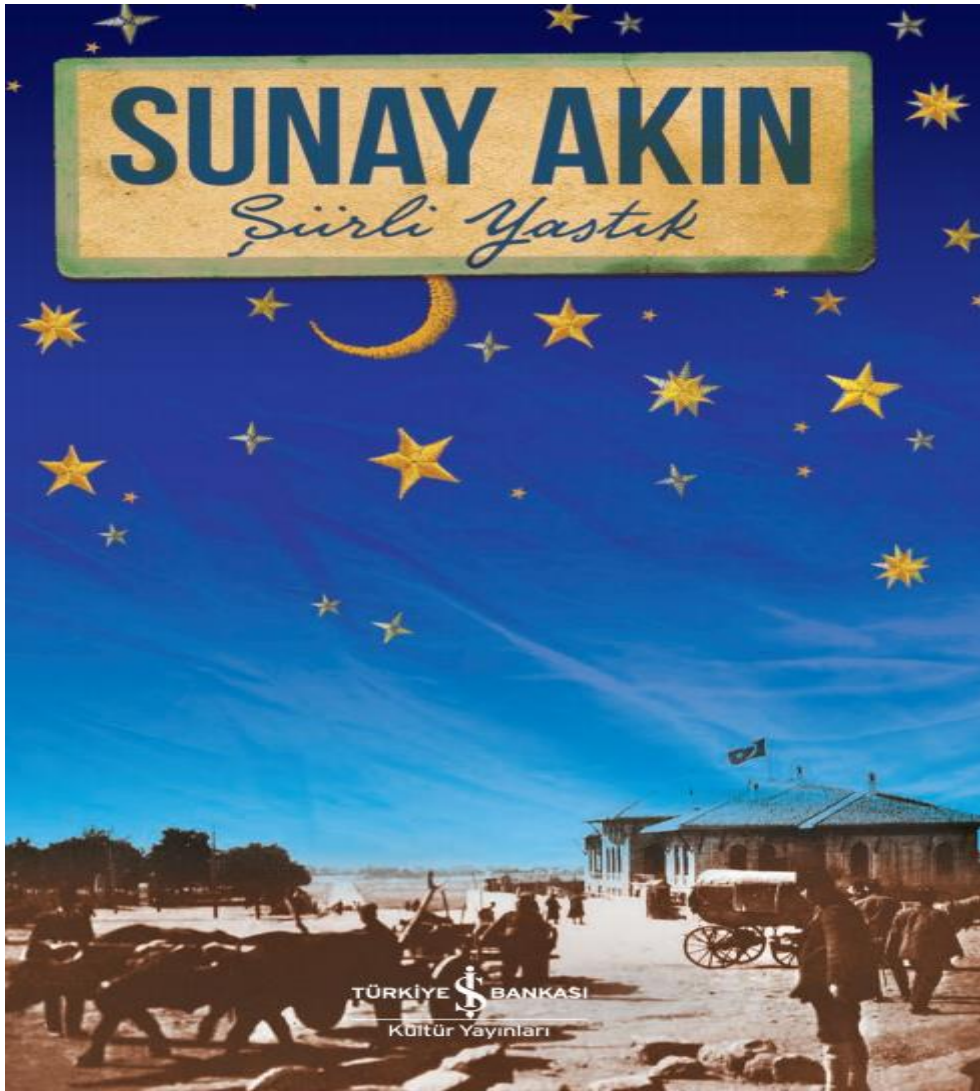
%36

08.08.2021 Kaynak: Birleşmiş Milletler (BM), Yerli Halkların Sorunları İçin Uluslararası Çalışma Grubu (IWGIA)

<https://www.aa.com.tr/tr/info/infografik/24429>

Kitap Tavsiyesi

Şiirli yastık olur mu demeyin. Sivas Kongresi için kente gelen Mustafa Kemal Paşa'ya, Sivas Sultanisi'nin ikinci katındaki bir oda ayrılır. Yatağın üstünde, bir genç kızın çeyiz sandığından alınan, çiçek motifli ipek bir örtü vardır. Mustafa Kemal, yastıklara işlenmiş iki dizeyi okuyunca, Mazhar Müfit Bey'i yanına çağırır. Mazhar Müfit Bey telaşlı ve biraz da mahcup, yastıklardaki beyitlerin kendisi için yazılmadığını, asla böyle bir kasıtları olmadığını anlatmaya çalışırken, Mustafa Kemal açıklamanın gereksiz olduğunu ve şiirdeki uyarının herkes için doğru olduğunu söyler. Sivas Kongresi günlerinde, Mustafa Kemal'in başını koyduğu yastık kılıflarına yazılı şiirin ilk dizesi şöyledir: "Dünyanın makamıyla gururlanıp incitme insanı...".

Şiirli Yastık'a her bir motifi özenle, sevgiyle, dinmeyen bir merak ve araştırma hevesiyle işliyor Sunay Akın. Anadolu'nun kurtuluş mücadelesindeki yerleri eşsiz tıbbiyeli çiçeklerimizi, Nâzım'ı, **Orhan Veli**'yi, Deniz'i, Halet Çambel'i, cesaret ve dirençleriyle insanlığa adanmış daha pek çok yaşamı aktarıyor. Bu keşifleriyle umut oluyor bizlere.